

Българска Сбирка.

Поменъ П. Кисимову

(р. 1832 † 1905 г.*)

Отмина още единъ ветеранъ отъ малцината много-заслужили дѣйци по нашето възраждане! Угасна и Пантели Кисимовъ!

П. Кисимовъ олицетворяваше въ себе си добродѣтелитѣ на старъ български общественъ дѣецъ. Той бѣше типъ на безкористенъ, скромненъ и неуморенъ работникъ!

Роденъ въ 1832 г., въ Търново, възпитанъ въ школата на първитѣ келийни и гръцко-български учители и при първитѣ зари на българското възраждане, той расълъ и порасълъ всрѣдъ стрѣмежи и блѣнове не само за едно събуждане на спяща България, но и за едно народно-черковно и политическо свѣстяване и освобождаване. Кисимовъ се посветява много отрано на народното дѣло. И първитѣ стѣпки даватъ насока на дѣятелността му прѣзъ цѣль животъ.

Кисимовъ почва отъ рано, още момче, да бжде скромненъ, но много полезенъ народенъ борецъ. Той ратува противъ невѣжеството, ратува противъ гръцкитѣ владици и тѣхнитѣ хищничества въ България, ратува противъ турското владичество. И той не се уморява никога, не се отчайва никога, не се спира никога...

Той пише кореспонденции въ цариградскитѣ вѣстници (отъ 1854 г.) и разпространява тѣзи вѣстници изъ Търново; той движи умоветѣ на граждани и селяни въ разни врѣмена; прави извънредни усилия да открие една печатница въ родния си градъ; взема горещо участие въ дѣдовата Николова работа — възстанието отъ 1856 год., и по-късно въ 1862 г. (Лѣсковската работа). И когато вижда голѣма опасностъ, слѣдъ два ареста, той подирва спасение, но не и спокойствие, въ Влашко (1862 година).

*) Кисимовъ се помина на 13 януарий и бжде погребенъ на 14-й януарий 1905 г.

Грамоти въ Зографския манастиръ.

H. Gelzer, *Sechs Urkunden des Georgsklosters Zograf* въ „Byzantinische Zeitschrift“, редакторъ *Karl Krumbacher*, XII B., 3 и 4 Н. 498—532 стр.

Съобщава **А. П. Стоиловъ** — Солунъ.

Проф. *H. Gelzer* споходилъ миналата година прѣзъ м. септемврий нѣкои отъ светогорскитѣ манастири, като се снабдилъ прѣдварително съ рекомандация отъ Вселенския патриархъ Йоакимъ до управителното тѣло на манастиритѣ, ιερά κοινότης, а до св. отци на Зографския манастиръ отъ Н. Ц. В. Фердинандъ I и Н. Блаженство Иосифъ I. Благодарение на високитѣ прѣпоръжки, г. Гелцеръ е билъ честитъ да му се укажатъ всевъзможни улеснения въ научната му екскурзия по манастиритѣ, а особно въ Зографския манастиръ намѣрилъ сърдеченъ приемъ отъ епитропитѣ Никаноръ, Герасимъ и Игнатий. За добра честь, послѣднитѣ му прѣдоставили манастирската архива, отъ която снелъ прѣписи на шестъ грамоти, писани на грѣцки езикъ. Тѣ недавно излѣзоха отъ печатъ въ озаглавената статья, на която посвещавамъ тия редове, понеже третира въпроси, които сж тѣсно свързани съ историята на св. Зографска обитель. На друго мѣсто съмъ изтъкналъ голѣмото значение на Зографския манастиръ (вж. Прѣгледъ на славянскитѣ рѣкописи въ Зографския манастиръ, Сф., 1903 год., 2 сл.), та за излишно считамъ да повтарямъ, че всичко, което се знае и пише за него, трѣбва да бѣде достойние на нашата публика. Макаръ г. Гелцеръ да е прѣстоялъ малко врѣме въ Зографъ, а за това много съжалеява, понеже много отъ манастирскитѣ старини нѣмалъ възможность да разгледа, като се ограничавалъ за нѣкои да посочва, че му сж били само показвани, като напр. за λυρούς τοῦ Ἰωάννου отъ архонтара Максимъ и пр., ала прѣдъ зоркото му око не избѣгнали нѣкои документи, каквито сж шестътѣхъ грамоти.

¹⁾ Нѣмашецъ прирѣжки полския оригиналъ, не можемъ каза да-ли прѣводътъ е точенъ и дали и тамъ слогътъ е натегнатъ така, както се явва въ прѣвода. Въ всѣки случай желанно е да бѣдемъ при научнитѣ трудове по-отривисти и ясни.

²⁾ Въ тия бѣлѣжки си турихме за задача да извѣстимъ само за това съчинение, а не да го прѣцвѣняваме критически. Признаваме, че въ него има пропуски. Напр. липсва изслѣдването на д-ръ Ив. Д. Шишманова „Критиченъ прѣгледъ на въпроса за произхода на прабългаритѣ отъ езиково гледище и етимологитѣ на името „българинъ“ (сбм. XVI—XVII. 505—753)*, което би трѣбало да фигурира за библиографска пълнота.

Статията на г. Гелцера е раздѣлена на двѣ части: уводъ (498—507) и текстъ (507—529), а послѣднитѣ три страници (530—532) сж объяснителенъ рѣчникъ на турскитѣ думи, що се срѣщатъ въ II и III грамота. Тѣхъ е объяснилъ *D-r Mordtmann*, бившъ солунски генераленъ консулъ, сега смирненски, като сж прѣдадени и съ турска транскрипция.

Ето вкратцѣ съдържанието на грамотитѣ.

1) Грамота на патриархъ Филотей отъ юлій 6880, X индиктионъ = 1372 год., на пергаментъ.

Отъ какъ българския князь Браниславъ „основалъ божественъ и достопочтенъ храмъ на славния великомъченикъ Димитрия въ Зографъ“, Вселенскиятъ патриархъ Филотей въздигналъ манастира къмъ патриаршескитѣ ставропети, съ задължение въ св. литургия името на владѣтелния патриархъ да се споменава. По молба на княза Браниславъ на грамотата билъ поставенъ патриаршеския печатъ. Отъ тогава манастирътъ се е отървалъ отъ опекуството на другитѣ манастири въ Св. Гора.

Мануелъ Гедeonъ въ своята история на Св. Гора (*Μανουήλ Γεδεών, Ο' Αθως ἀνηγήσεις — ἑγγραφα — σημεῖα*, Цариградъ, 1880, 185 с.) нищо не споменава за тая грамота. Той говори за мнимо основане на манастира въ 1280 г. или неговото обновение въ 1502 г. Единчкиятъ, който споменава за нея, е *Арх. Порфирий Успенски* въ своята книга „Второ пѣтуване въ Св. Гора“, Москва, 1880, 245 стр. До сега грамотата не е била издавана. Тя има важно значение за историята на Зографъ.

2) Грамота на патриархъ Паисий отъ май 1748 год. IX инд., на пергаментъ.

Тая грамота, припотвърдена отъ патриархъ Григорий прѣвъ май 1798 год., дава право на владѣние земището Йованица на Зографъ, за което дълго врѣме водили процесъ Зографъ съ съседния гръцки манастиръ Есфигменъ. Важно е въ тая грамота името на земището — Йованица, наречено по турски, а по гръцки Вонница, както е казано въ текста. Г. Гелцеръ справедливо казва въ забѣлѣжката на стр. 501, че това име не е турско, а славянско. Освѣнъ това той се чуди, какъ така нѣкои Зографски калугери да именуватъ това мѣсто чифликъ, когато прѣди 150 години носило хубавото славянско име Йованица!

3) Грамота на патриархъ Калиникъ отъ мартъ 1804 година, VII индиктионъ.

Отнася се по процеса на Зографъ съ гръцкия манастиръ Вотождъ за чифлика „Св. Лазаръ“, чието имение е сега на послѣдния манастиръ.

Споредъ *Dr. Mordtmann*, тая грамота е интересна за финансовата история въ Турция, понеже съдържа много юридически постановления по поземелния дантъкъ.

4) Грамота на патриархъ Антимъ отъ мартъ 1850 г., VIII инд.

Както успѣли гръцкитѣ монаси въ Ивирския манастиръ св. Георги въ XVI вѣкъ да взематъ надмощие надъ братията отъ дру-

гитѣ народности, така също прѣзъ слѣдния вѣкъ въ руския манастиръ св. Пантелеймонъ и българския Зографъ искали да се постриватъ повече монаси отъ гръцката народностъ, та по такъвъ начинъ и въ тѣхъ да добиятъ първенство. Между това, Зографъ, неизвѣстно по какви причини, вѣроятно съобразно съ врѣмето — възраждането на българския народъ, — прѣдоставенъ билъ само на българската нация. И тъй Зографъ отъ началото на миналото столѣтие станалъ чистъ националенъ български манастиръ. За това именно и въ грамотата е нареченъ τὸ ἱερόν Σλαβωνο-βουλγαρικόν μοναστήριον τοῦ Ζωγράφου, τὸ ἐπ'ὀνόματι τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαστομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου σεπνυόμενον. По-неже повечето манастири въ Св. Гора били станали идиоритми, то и Зографъ станалъ такъвъ. Патриархътъ удобрява да се нареди обшежитие въ него, и за игуменъ му удобрява Илариона. Защо на друго мѣсто въ грамотата е нареченъ Иларионъ проигуменъ, неизвѣстно е. Също удобрява славянския езикъ и писмо на Зографъ. Слѣдъ подписа на патриарха, подписали десетъ синодални владици.

5) Грамота на патриархъ Григорий отъ октомврий 1837 год., XI индиктионъ.

Тая грамота е издадена на архимандритъ х. Анатолия, същия оня чудноватъ благодѣтель на Зографъ и ревнителъ за събуждането ни, за когото въ скоро врѣме се яви въ страницитѣ на „Българска Сбирка“ статия отъ г. А. Шоповъ, въ която се изтъкнаха заслугитѣ на тоя скромнъ светогорски забравенъ монахъ, ала по заслуги величавъ.

6) Шестиятъ документъ е хрисовулъ на Левъ Философъ; писанъ е на славянски, но има копие и на гръцки. Тритѣ прибавки въ славянския текстъ напълно се съгласяватъ съ копието на гръцки. Г. Гелцеръ не е можалъ да разгледа славянския текстъ, по незнание на езика, нито пъкъ пѣкой отъ братята можалъ да му помогне въ това, та се ограничилъ съ прѣвода на гръцки. Прѣводътъ е извършенъ вѣрно отъ славянски.

Съдържанието му на кратко е това:

Въ врѣме на Левъ Философъ живѣли трима братя въ градъ Λιχνιδόνη на I Юстиниана, νῦν παρὰ πάντων λεγομένη Ὀχρίδ, благочестивъ животъ. Слѣдъ врѣме прѣселили се въ Св. Гора, всѣки на уединено мѣсто, безъ да се виждатъ, и се прѣдали на постъ и молитва. На онова мѣсто, дѣто е билъ единъ отъ братята, Иоанъ Селимъ, явила се мраморна плоча, по-бѣла отъ снѣга. На нея св. Георгий самъ си изобразилъ лицето. Това чудо станало въ 919 год. Царъ Левъ Философъ съ цариградския патриархъ Анастасия и антиохийския Григорий отишли на мѣстото да видятъ чудото. Въ това врѣме дошелъ кралъ Иоанъ отъ Търново съ патриарха Теофилакта. Отъ тогава се наредилъ празникъ за това чудо на св. Георгия на 23 априлъ и издигнатата обитель се нарекла Зографъ. Въ 1351 г. дошелъ въ Зографъ сръбскиятъ кралъ Стефанъ Душанъ и поискалъ да цѣлуе самоизрисуваната икона на св. Георгия, както и да разгледа старитѣ грамоти на Зографъ, обаче нищо не му се вдавало въ

ржцѣ. Издвгвалъ гласа си къмъ св. Георгия, като му се молилъ да се удостои да се приближи до светинитѣ му, защото той нищо нѣма да вземе отъ владѣніята, а ще ги потвърди. Слѣдъ това той поставилъ бѣлѣгъ на границата между Зографъ и Хилендаръ.

Характеристично е всичко въ тая грамота, а особно подписитѣ на тримата христоролюбиви монарси, гръцкиятъ царь Левъ, българскиятъ царь Иоанъ (вѣроятно Иванъ Александъръ) и сръбскиятъ Стефанъ Душанъ, единъ слѣдъ други. Нѣма съмнѣние, както се договежда г. Гелцеръ, че тоя хрисовулъ е плодъ на необуздана фантазия на нѣкой славянинъ отъ късно врѣме. Много ми се иска да вѣрвамъ, че той е съставенъ безъ съмнѣние отъ българинъ монахъ изъ Зографския манастиръ, вслѣдствие голѣмата свада между Зографъ и Хилендаръ за погранични мѣста.